

Sygn. akt I ACa 745/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 kwietnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jan Kremer
Sędziowie:	SSA Andrzej Struzik (spr.) SSA Paweł Czepiel
Protokolant:	sekr. sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 20 kwietnia 2018 r. w Krakowie na rozprawie
sprawy z powództwa (...)Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego we W.
przeciwko S. Z.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną
na skutek apelacji pozwanego
od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie
z dnia 20 lutego 2017 r. sygn. akt I C 2030/15

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że nadaje mu brzmienie:

„I. oddala powództwo;

II. zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanego kwotę 8.856 zł (osiem tysięcy osiemset pięćdziesiąt sześć złotych) tytułem kosztów procesu.”;

2. zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanego kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Paweł Czepiel SSA Jan Kremer SSA Andrzej Struzik

Sygn. akt I ACa 745/17

UZASADNIENIE

U. w całości powództwo (...)Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego we W. skierowane przeciwko S. Z. Sąd Okręgowy w Krakowie uznał za bezskuteczną w stosunku do strony powodowej umowę darowizny z dnia 21 czerwca 2012

r. zawartą pomiędzy P. Z. a pozwanym S. Z., dotyczącą nieruchomości położonej w K., składającej się z działki nr(...)objętej księgą wieczystą nr (...), a to dla ochrony wierzytelności wynikającej z nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 21 stycznia 2015 r. sygn. akt IX GNc 1438/14, a wynoszącej 262.638,53 zł, zasądził od pozwanego na rzecz strony powodowej kwotę 20.349 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania i przyznał od Skarbu Państwa pełnomocnikowi powoda wynagrodzenie w wysokości 8.856 zł za pomoc prawną udzieloną pozwanemu z urzędu.

Uzasadniając powyższy wyrok sąd I instancji ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 13 października 2010 r. została zawarta umowa o kredyt na działalność gospodarczą – biznes ekspres nr (...) pomiędzy Bankiem (...) S.A. we W. a P. Z. jako kredytobiorcą. Bank udzielił kredytobiorcy kredytu w wysokości 190 000 zł. Spłata kredytu miała nastąpić w ratach do dnia 25 września 2015 r.

P. Z. nie wywiązał się z terminowej spłaty należności w związku z czym umowa została wypowiedziana, a cała pozostała do spłaty należność wraz z odsetkami stała się wymagalna. Postanowieniem z dnia 7 października 2011 r. Sądu Rejonowego (...)wK.Wydział I Cywilny, sygn.. akt I Co 5504/11/P, nadano klauzulę wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu nr (...) wystawionemu w dniu 19 września 2011 r. przez wierzyciela Bank (...) S.A. we W. przeciwko dłużnikowi P. Z. do kwoty nie wyższej niż 380 000 zł.

Postępowanie egzekucyjne na podstawie w/w tytułu wykonawczego prowadzone przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym (...) w K. zostało umorzone na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c. postanowieniem z dnia 6 września 2013 r., sygn. akt Km 443/13. Należność nie została wyegzekwowana.

W dniu 21 czerwca 2012 r. została zawarta umowa darowizny w formie aktu notarialnego, Rep. (...) nr (...), pomiędzy P. Z. a I. Z. działającą w imieniu i na rzecz swojego małoletniego syna S. Z.. Na jej podstawie P. Z. darował swojemu synowi S. Z., w stanie wolnym od obciążeń, prawo własności nieruchomości położonej w K. – W., utworzonej z działki (...), obręb (...) o pow. 0,0382 ha, dla której Sąd Rejonowy (...)IV Wydział Ksiąg Wieczystych w K. prowadzi księgę wieczystą kw nr (...), a I. Z. działająca w imieniu i na rzecz swojego małoletniego syna S. Z. jako jego przedstawiciel ustawy, darowiznę na rzecz małoletniego S. Z. przyjęła.

Dłużnik P. Z. w momencie zawierania w/w umowy darowizny był świadom swego zadłużenia wobec banku kredytowego.

S. Z. jest właścicielem nieruchomości położonej w K. – W., nr działki (...), obręb ewidencyjny (...) dla której Sąd Rejonowy (...)w K. prowadzi księgę wieczystą nr (...).

W dniu 25 czerwca 2013 r. została zawarta umowa sprzedaży wierzytelności pomiędzy Bankiem (...) S.A. we W. a (...)Funduszem Inwestycyjnym Zamkniętym we W.. Na mocy tejże umowy strona powodowa nabyła wierzytelność wynikającą z tytułu umowy kredytu na działalność gospodarczą z dnia 13 października 2010 r. Dłużnik P. Z. pomimo powzięcia wiadomości o cesji wierzytelności, nie uiścił należności w żadnej części na rzecz nowego wierzyciela, bo nie posiadał żadnych środków.

Sąd Okręgowy w Krakowie, IX Wydział Gospodarczy nakazem zapłaty z dnia 21 stycznia 2015 r. nakazał pozwanemu P. Z., aby zapłacił stronie powodowej (...)Funduszowi Inwestycyjnemu Zamkniętemu we W. kwotę 262 638,53 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 19 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 10 500 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. W dniu 24 marca 2015 r. nadano w/w nakazowi jako prawomocnemu klauzulę wykonalności.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym (...)w K. R. B. pismem z dnia 22 grudnia 2015 r., w sprawie o sygn. akt Km 357/15, zawiadomił wierzyciela(...)Fundusz Inwestycyjny Zamknięty we W., że postępowanie egzekucyjne o świadczenie pieniężne na podstawie powyższego tytułu wykonawczego przeciwko dłużnikowi P. Z. jest całkowicie bezskuteczne.

Nadto w innej sprawie z wniosku strony powodowej przeciwko P. Z. toczyło się postępowanie egzekucyjne prowadzone przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym (...)w K. w sprawie KM 4806/14, które zostało umorzone w dniu 22 grudnia 2014 r. wobec bezskutecznej egzekucji.

Małżonkowie I. Z. i P. Z. zawarli związek małżeński w 1995 r., zaś od 2007 r. pozostają w separacji faktycznej (bez orzeczenia sądowego w tym przedmiocie) i zamieszkują osobno. W dniu 14 czerwca 2007 r. na mocy umowy majątkowej małżeńskiej w formie aktu notarialnego, Rep.(...) nr(...), I. i P. małżonkowie Z. wyłączyli wspólność majątkową małżeńską i ustanowili ustrój rozdzielności majątkowej małżeńskiej. I. Z. nie wnosila do sądu pozwu o przyznanie alimentów na rzecz ich syna S. Z.. I. Z. zamieszkuje u rodziców z synem S. Z., zaś P. Z. u swoich rodziców.

Dłużnik P. Z. od 1996 r. prowadzi działalność gospodarczą związaną z handlem i transportem, która jest zarejestrowana na terenie nieruchomości stanowiącej przedmiot darowizny. Na działce znajduje się garaż i samochody. Działalność gospodarcza nie była zawieszana.

W swych rozważaniach sąd I instancji odwołał się do przepisu art. 527 § 1 k.c. jako podstawy orzeczenia. Wskazał, że termin z art. 534 k.c. został dochowany. Wierzytelność została stwierdzona prawomocnym nakazem zapłaty. Zdaniem sądu umowa darowizny zdziałana została z pokrzywdzeniem wierzyciela – Banku (...) S.A., a następnie strony powodowej jako nabywcy wierzytelności. W chwili zawierania umowy dłużnik – P. Z. pozostawał w zwłoce, czego miał świadomość. Nie dał sąd wiary twierdzeniom pozwanego, że darowizna miała służyć zabezpieczeniu alimentów na jego rzecz i wskazał, że do tej pory dłużnik na nieruchomości tej prowadzi działalność gospodarczą. Zdaniem sądu I instancji na skutek tej czynności P. Z. „stał się niewypłacalny, tudzież stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności”, a zatem – zgodnie z art. 527 § 2 k.c. – uznać należy, że czynności dokonano z pokrzywdzeniem wierzycieli. Dokonując darowizny P. Z. pozbawił się jedyne go składnika majątkowego, z którego wierzyciel mógłby się zaspokoić. Pokrzywdzenie istniało także na dzień wyrokowania. Odwołując się do przepisu art. 528 k.c. sąd stwierdził, że czynność, jako prowadząca do bezpłatnego uzyskania korzyści, jest bezskuteczna względem wierzyciela niezależnie od tego, czy obdarowany miał świadomość, że dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzycieli.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany wskazując, że zaskarża wyrok w punkcie 1 uznającym umowę za bezskuteczną oraz w punkcie 2 zasadzającym koszty procesu na rzecz strony pozwanej. Zaskarżonemu wyrokowi pozwany zarzucił: naruszenie prawa procesowego, a to art. 233 k.p.c. skutkujące błędnymi ustaleniami faktycznymi i art. 217 § 1 i 2 w zw. z art. 227 k.p.c., naruszenie prawa materialnego, a to art. 138 w zw. z art. 133 k.r. i op. w zw. z art. 60 w zw. z art. 5 k.c., art. 527 § 1 w zw. z art. 529 i z art. 5 k.c., art. 527 § 2 k.c. oraz naruszenie art. 328 § 2 w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 5 k.c. Nadto pozwany zarzucił naruszenie art. 102 k.p.c. W konkluzji pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w punktach 1 i 2 poprzez oddalenie powództwa, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Nadto pozwany domagał się zasądzenia kosztów postępowania za obie instancje.

W toku postępowania apelacyjnego pozwany powołał nadto nowy fakt, który miał miejsce już po wydaniu zaskarżonego wyroku, a to złożenie przez P. Z. oświadczenia o odwołaniu darowizny i zawarcie w dniu 4 maja 2017 r. umowy, którą pozwany S. Z. przeniósł na P. Z. własność nieruchomości objętej umową darowizny z dnia 21 czerwca 2012 roku.

Strona powodowa wnosila o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego. Stanowisko to strona powodowa podtrzymała także po podniesieniu przez pozwanego nowego faktu, domagając się przy tym przeprowadzenia postępowania dowodowego na okoliczność faktu odwołania darowizny i przyczyn tego odwołania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Rozważania dotyczące ustaleń faktycznych Sąd Apelacyjny ogranicza do tych kwestii, które dla rozstrzygnięcia sprawy w II instancji miały istotne znaczenie. Są to ustalone przez sąd I instancji okoliczności, które były między stronami bezsporne, a to fakt zadłużenia P. Z. w Banku (...) S.A., nabycia tej wierzytelności przez stronę powodową i wydania

przez Sąd Okręgowy w Krakowie nakazu zapłaty nakazującego P. Z. zapłatę na rzecz strony powodowej kwoty 262.638,53 zł z odsetkami i kosztami procesu oraz fakt zawarcia między P. Z. i pozwanym S. Z. w dniu 21 czerwca 2012 roku umowy, którą P. Z. darował S. Z. nieruchomości objętą księgą wieczystą nr (...). Nadto Sąd Apelacyjny ustala, że w dniu 4 maja 2017 roku umową zawartą w formie aktu notarialnego przed notariuszem A. K. do numeru repertorium (...) S. Z. przeniósł z powrotem na P. Z. własność nieruchomości położonej w K. – W., obrębnie (...), utworzonej z działki o numerze ewidencyjnym (...) o powierzchni 0,0382 ha, objętej księgą wieczystą nr (...), a P. Z. na powyższe przeniesienie własności wyraził zgodę. Strony tej umowy powoływały przy tym, jako podstawę czynności, pisemne oświadczenie P. Z. z dnia 27 marca 2017 r. o odwołaniu darowizny dokonanej w dniu 21 czerwca 2012 r. z powodu rażącej niewdzięczności S. Z. względem P. Z..

Podstawę powyższego ustalenia faktycznego stanowi wypis z aktu notarialnego (k. 220-223).

Podstawą uznania czynności prawnej za bezskuteczną względem wierzyciela, zgodnie z art. 527 § 1 i 2 k.p.c., jest dokonanie przez dłużnika tej czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli, a pokrzywdzenie to polega na powstaniu na skutek czynności stanu niewypłacalności dłużnika lub pogłębienia wcześniej istniejącego stanu niewypłacalności dłużnika. Orzecznictwo i doktryna zgodnie wskazują, że stan taki nie tylko ma nastąpić na skutek kwestionowanej czynności, ale ma istnieć także w chwili zaskarżenia czynności i orzekania przez sąd w tym przedmiocie (tak m. in Małgorzata Pyziak-Szafnicka w „Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika”, Dom Wydawniczy ABC 1995, str. 94 i 101, a także wyroki Sądu Najwyższego z 22 marca 2001 r. V CKN 280/00, z 16 marca 2006 r. III CSK 8/06). Stanowisko takie znajduje podstawę w przepisie art. 316 § 1 k.p.c., który stanowi, że sąd wydając wyrok bierze za podstawę stan istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Sytuacja, w której beneficjent czynności fraudacyjnej zwraca dłużnikowi przedmiot uzyskany z jego majątku, eliminuje stan pokrzywdzenia wierzycieli, którzy mogą egzekucję skierować bezpośrednio do tego przedmiotu bez konieczności uzyskania orzeczenia uznającego tę czynność za bezskuteczną względem nich. Przedmiot ten ponownie stał się składnikiem majątku dłużnika, a przez to jest osiągalny dla wierzycieli w ramach egzekucji przeciwko temu dłużnikowi prowadzonej. Nie może też znaleźć zastosowania przepis art. 192 pkt 3 k.p.c. stanowiący, że zbycie w toku sprawy rzeczy lub prawa, objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy. Zastosowanie tego przepisu prowadziłoby do uzyskania orzeczenia nie wywołującego jakiegokolwiek skutku prawnego. W szczególności następstwem uznania czynności za bezskuteczną względem wierzyciela jest prawo wierzyciela do uzyskania zaspokojenia z przedmiotów, które wskutek tej czynności wyszły z majątku dłużnika lub do niego nie weszły, a zatem obowiązek znoszenia egzekucji przez osobę trzecią, która korzyść od dłużnika uzyskała (art. 532 k.c.). Powrotne przeniesienie własności niweczy obowiązek znoszenia egzekucji, gdyż skierowanie je do ww. przedmiotów w żaden sposób nie dotyczy praw beneficjenta czynności fraudacyjnej, a dotyka wyłącznie praw samego dłużnika. Jest to sytuacja odmienna od tej, która powstaje w wypadku przeniesienia przez beneficjenta czynności fraudacyjnej uzyskanego od dłużnika przedmiotu lub prawa na kolejną osobę (tzw. osobę czwartą), kiedy to stan pokrzywdzenia wierzyciela nadal istnieje, a zastosowanie art. 192 pkt 3 k.p.c. powoduje możliwość uwzględnienia powództwa. Co więcej, typowy dla sytuacji wynikającej z art. 192 pkt 3 k.p.c. środek umożliwiający wierzycielowi skorzystanie z wyroku wydanego przeciwko osobie, która w toku procesu zbyła rzecz lub prawo objęte sporem, to jest uzyskanie klauzuli wykonalności przeciwko nabywcy (art. 788 § 1 k.p.c.), zastosowania znaleźć nie może. W wypadku actio pauliana nadanie klauzuli wykonalności przeciwko pozwanemu w ogóle nie następuje, albowiem egzekucja toczy się przeciwko dłużnikowi, na podstawie tytułu wykonawczego przeciwko niemu wydanego, a orzeczenie uznające czynność za bezskuteczną powoduje pominięcie w trakcie egzekucji skutków tej czynności i traktowanie rzeczy lub prawa tak, jakby nadal była ona własnością dłużnika. Zatem w opisywanej sytuacji wyrok uznający czynność za bezskuteczną niczemu nie służy. W konsekwencji powrotne przeniesienie na dłużnika rzeczy lub prawa stanowiących całość przysporzenia uzyskanego przez osobę trzecią w wyniku czynności działanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli eliminuje stan pokrzywdzenia i prowadzi do oddalenia powództwa wniesionego na podstawie art. 527 § 1 k.c.

Nie zachodziła potrzeba prowadzenia dowodów wnioskowanych przez stronę powodową w piśmie z dnia 23 marca 2018 r. na okoliczność złożenia przez dłużnika oświadczenia o odwołaniu darowizny i istnienia podstaw do jej odwołania – rażącej niewdzięczności pozwanego. Okoliczności te nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia

sprawy (art. 227 k.p.c.). Wprawdzie ważność umowy przenoszącej własność w wykonaniu uprzednio istniejącego zobowiązania zależy od istnienia tego zobowiązania (art. 156 k.c.), niemniej jednak w realiach rozpoznawanej sprawy ewentualna nieskuteczność odwołania darowizny nie prowadziłaby do nieważności umowy przenoszącej własność. W takim bowiem wypadku czynność polegająca na przeniesieniu własności bądź to wynikałaby z faktu istnienia wady prawnej darowanej nieruchomości, a nie można stronom umowy darowizny odmówić prawa do podjęcia w każdym czasie zgodnej decyzji woli o powrotnym przeniesieniu własności nieruchomości z tej przyczyny, bądź też stanowiłaby zwykłą powrotną darowiznę. W konsekwencji umowa zwrotnego przeniesienia własności z powodu odwołania darowizny stanowiłaby umowę pozorną, której ważność należałoby oceniać według właściwości czynności ukrytej (art. 83 § 2 k.c.), brak zaś jakichkolwiek podstaw do odmowy ważności tej ostatniej. Stąd wnioski dowodowe złożone przez stronę powodową w postępowaniu apelacyjnym zostały oddalone.

Z powyższych przyczyn apelację uznać należało za zasadną, bez potrzeby rozważania zasadności zarzutów w niej podniesionych.

Oddalenie powództwa prowadzi także do modyfikacji orzeczenia o kosztach procesu, gdyż pozwany staje się stroną wygrywającą sprawę (art. 98 § 1 k.p.c.). Sama okoliczność, że powództwo w chwili jego wniesienia było zasadne, może prowadzić do uznania powoda za stronę sprawę wygrywającą pomimo nieuzyskania korzystnego dla niego orzeczenia jedynie w takiej sytuacji, gdy w toku procesu dochodzi do dobrowolnego zaspokojenia powoda, w rezultacie którego cofa on pozew. Jeżeli jednak pomimo zaspokojenia obstaje on przy żądaniu pozwu, a zasądzenia nie uzyskuje, jest stroną sprawę przegrywającą w rozumieniu art. 98 § 1 k.p.c. W zaistniałej sytuacji procesowej zbędnym było dokonywanie przez Sąd Apelacyjny oceny, czy powództwo w chwili jego wniesienia było zasadne, gdyż i tak nie prowadziłoby to do uwzględnienia żądania zasądzenia kosztów procesu na rzecz powoda.

Zasądzone na rzecz pozwanego koszty procesu odpowiadają wynagrodzeniu jego pełnomocnika ustalonymu stosownie do przepisu § 6 pkt 7 w zw. z § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, które obowiązywało w dacie wszczęcia postępowania. Wziął przy tym sąd pod uwagę, że pozwany korzystał z pomocy prawnej z urzędu, co uzasadniało podwyższenie wynagrodzenia o stawkę podatku od towarów i usług. Zasądzenie kosztów obejmujących wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu od przeciwnika procesowego, do czasu wykazania bezskuteczności egzekucji eliminuje możliwość przyznania ich pełnomocnikowi od Skarbu Państwa (§ 21 powołanego rozporządzenia). Pozwany wskazując w apelacji zakres zaskarżenia nie objął nim wprawdzie punktu III zaskarżonego wyroku, przyznającego takie wynagrodzenie od Skarbu Państwa jego pełnomocnikowi, jednak orzeczenie o kosztach stanowi integralną, wewnętrznie powiązaną całość, gdyż przyznanie wynagrodzenia pełnomocnikowi z urzędu od Skarbu Państwa jest następstwem braku podstaw do zasądzenia tej kwoty na rzecz strony przez niego reprezentowanej. Stąd, pomimo takiego określenia zakresu zaskarżenia, przyjąć należało że dotyczy ono także punktu III wyroku i dokonać stosownej modyfikacji całości orzeczenia w tym przedmiocie.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zasądzając od powoda, jako strony przegrywającej sprawę, na rzecz pozwanego kwotę odpowiadającą wynagrodzeniu pełnomocnika będącego adwokatem ustalonymu w stawce minimalnej określonej przez przepisy § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie w brzmieniu obowiązującym w dacie wniesienia apelacji.

SSA Paweł Czepiel SSA Jan Kremer SSA Andrzej Struzik